

ULUSLARARASI İLETİŞİM, KÜLTÜR VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Suat GEZGİN*

International Communication, Cultur and the Mass Media

The positive and negative effects of globalization penetrate all parts of life. Globalization, a positively approach, should cover a habitat which the worlds goodness and badness is fairly shared and lived. The ideal is this. But in real, inequality is among the main structures of global development and variation.

To the recent developments on technology, effectiveness and widespread of mass media is arise incredibly. Not only mass media fed the inequality that referred, also inequality is hegemon on communication an the new international communication order.

The studies focus on mass media is especially arisen since 1970, and the studies in general classifies in two groups; conservative approaches and liberal approaches. These approaches is formed to behaviors, ideologies.

Key words: globalization, mass media, inequality, new international economic order.

.....
* Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

Giriş

Küresel değişim ve dönüşüm ne denli etkili olursa olsun, yerküre üzerine dağılmış insan topluluklarının eşdüzeyde gelişmişlik göstereceğini söylemek pek olası gözüküyor. Üzerinde yaşanan yeryüzü parçasının coğrafi koordinatlarının önem taşımadığı belirtilse de, yaşam biçimlerinin, üretim-tüketim düzeyleri ve yapılarının birbirine benzeştiğini söylemek güçtür. Bir anlamda eşitsizlik, küresel gelişim ve değişimin de temel yapı taşları arasında yer almaktadır. Dolayısıyla yeryüzü üzerinde yaşayan toplulukların azgelişmiş-gelişmiş diye sınıflandırılması salt sayısal birtakım verilerle değil, çıplak yansımalarıyla da kendini gösteriyor. Bu eşitsizlikler içerisinde “eşitiz” diyerek, “özgürlükçü ve eşitlikçi” bir tutum takınmak gerçek yaşamdaki karşılığını çok daha farklı buluyor. O zaman sayısal dökümler ardı sıra eklenmeye başlıyor. Ülkedeki kağıt tüketimi, ülkedeki okur-yazarlık oranı, ülkedeki bebek ölümleri ve daha nice, nice sayısal değeri gündeme getirmek, bu dengesizliğin yansıyan somutluğunu gözler önüne seriyor. Daha yalın ve açık bir deyişle; evrensellik; yerküre üzerindeki iç burkan ve dünyanın kara tahtasına yazılan rakamlarla kırılıyor. “Dünya geliyor, teknoloji aldı başını gidiyor” türünde yorumlar, tıpkı taşın yerinde ağır olması gibi, ancak anlam kazandığı koordinatlar üzerinde geçerliliğini taşıma yetisine sahiptir. Bu değerlendirmeler ışığında belirtmek gerekir ki, dünya ölçeğinde toplumlar, ülkeler, bireyler arasında dikkate değer dengesizlikler bulunmaktadır. Yaşam biçimi, tüketim alışkanlıkları, üretim biçimleri gibi birçok parametreyi bu dengesizlikler için anlamlı hale getirecek değerlerin gündeme gelmesi olasıdır. Bu dengesizliklerin yeryüzünde “merkez” ya da “güç” denilebilecek bir

kavramı önemli kılmaktadır. Bu eşitsiz tablonun dinamiğini elinde bulunduran unsur yeryüzünün “güçleri” ve “merkezleridir”. Zaman zaman bu güçlerin birlikteliğinden ve teklüğünden de söz etmek olasıdır. Örneğin “çok uluslu şirketler” için yapılan değerlendirmelerde, anılan güç birliğinin, ilginç bir dayanışma olduğu vurgulanmaktadır. Bu dayanışmanın diğer açılımı da “küresel sömürü” biçiminde yorumlanmaktadır. Bu yorumların “ideolojik” bir açılım içerdiğini, dolayısıyla dünya üzerindeki gelişmelerin önyargılı bir bakış açısıyla irdelendiğini ileri sürmek, nesnel durumun bir anlamda kurgulanarak ve masumiyet zırhına bürünerek yeniden sunulması anlamını taşıdığı da ayrı bir gerçekliktir. Söz konusu yorumlar, anılan güçler-merkezler dünyasında bu güçlerin-merkezlerin denetimi altındaki “özerk” kurumları tarafından da belgelenmektedir. Gelişmişlik indekslerine yansıyan rakamlar, denetim dışı ve rafine edilmeden sunulmuş bilgiler biçiminde algılanıyorsa, bundan da kuşku duymak gerekir. Gerçek öylesine çıplak, öylesine sivrilik kazanmış ki, saklanması o denli güçleşmiştir.

Dolayısıyla ortaya çıkar sayısal dökümler için de bir düzenek hazırlanarak, “kurtarma operasyonları”yla kendini göstermeye başlamıştır; tıpkı Türkiye’de yaşandığı gibi. Yerküre üzerindeki gelişmeler, dinamikler içerdiği karmaşık yapılarla, çözümlenmesi güç düğümleri insanoğlunun önüne koymaktadır. Bu güçlüğüne karşın, kimi toplumsal tahlillerin, saptamaların yapılması o denli de güç değildir. Küreselleşme, iyi niyetli bir değerlendirmeye dünya güzelliklerinin ve çirkinliklerinin hakça payedildiği ve yaşandığı bir ortama karşılık gelmelidir. Bu “ütopyayı” ya da “ideali” karşılamıyorsa, küreselleşmeden ya da

kimi değerlerin evrenselleşmesinden başka algılamalarda bulunmak kaçınılmaz bir zorunluluk haline dönüşmektedir. Gerek bireysel, gerek toplumsal yaşamın bütün hücrelerinin olumluluk kazanacağı bir tablo ancak, bu kavramların olumlu yüzüne renk katabilir. Eğer bu tanımlama “güçlerin birliği ve zaferi” biçiminde kendini gösterecekse, “uluslararası” terimi de bu anlamda biraz masumiyetini yitirerek, konunun başka soru çengelleriyle harmanlanmasını gerekli kılmaktadır. Yapılacak bu sunumunda bu çerçevede değerlendirilmesi ve yukarıda anılan bakış açısının ya da açılarının izlerini taşıdığını kabullenmek gerekir.

1-Kitle İletişimi

Kavramsal kargaşa, tanımlama farklılıkları Türkçe’de sıkça yaşanmaktadır. Bazen çeviri hatası, bazen Türkçede sözcüğün tam karşılığının bulunamaması zaman zaman önemli sıkıntıların doğmasına yol açmaktadır. “Kitle iletişimi” kavramı da böylesi sıkıntıların yaşandığı kavramlardan biridir. Özellikle “kitle”nin tanımı üzerinde yoğunlaşan bilim adamları, bu noktada yapının homojen ya da heterojen olmasına göre tanımlanması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda “kitle” kavramının daha homojen bir yapıya karşılık geldiğini vurgulayarak, “kitle iletişimi” kavramında kitle yerine “yığın” tanımı yapmanın çok daha yerinde olacağını üzerinde durmaktadırlar. Sorun biraz daha ötelenirse, “iletişim” üzerinde odaklanmaya başlamaktadır, tartışmalar. Burada da iletişimin çift yönlü bir süreci kapsadığı ileri sürülerek, buradaki tanımlamanın aslında “iletim”e karşılık geldiği öne sürülmektedir. (Bkz. “İletişim, Yığınsal İletim Araçları ve Toplum”, Prof.Dr. Ersan İlal, Der Yayınları, İstanbul-1989) Terimler üzerinde

yoğunlaşmamakla birlikte aynı vurguyu, lâl gibi Prof.Dr. Ünsal Oskay da yüzyüze iletişim ve kitle iletişim arasındaki farkları anlatırken vurgulamaktadır. Kitle iletişim sürecinin temel öğeleri üzerinde yaptığı açıklamalarla bu kavramsal değişim ve dönüşümü gün yüzüne çıkarmaktadır. Bilinen temel yapısıyla kitle iletişimi bir "kurumsallaşmayı" ifade etmektedir. Kaynak açısından örgütlü, yapılanmış bir öğeden, yansıyan akışı ifade etmektedir. Kaynaktan yansıyan artık işlenmiş, rafine edilmiş bir üründür. Dolayısıyla bir kurgu sürecinin ardından ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz bu kurgulama bireysel anlamdaki süreçte de gözlenmektedir. Ancak farklılık bu noktada kaynağın taşıdığı yapısal özellikle ilintilidir. Ortada örgütlü, bilinçli, hedefli bir yapı bulunmaktadır. Amaç burada biraz daha belirgin ve öne çıkmaktadır. Öte yandan bir diğer önemli gerçeklik de seslenen topluluğun türdeş olmamasıdır. Bu özellik son günlerde yaşanan "kamusal alan" tartışmalarına varacak düzeyde bir derinlik taşımaktadır. Tüm bunların ışığında "kitle iletişim"inin önemi gerek kaynağı, gerek hedef kitlesi açısından önem taşımaktadır. Bu önemlilik açısından arada dikkat edilmesi gereken bir diğer unsur da, araçtır, mecradır. Bu aracın kullandığı alan, ulaşılabilirlik düzeyi, seçilebilirlik yetisi gibi kavramlar da bu üretim sürecinin tanımlanması açısından önemli verileri dikkate değer kılmaktadır.

2-Kitle İletişimin Kültürel ve Toplumsal Yansımaları

Kitle iletişimin tanımlanması ve bu tanımlamanın anlam kazandığı araçların önemli değerlendirme alanlarından biri de etkinliği, etkililiğidir. Kitle iletişim araçlarının etkisi konusunda yapılan araştırmalar, medyanın gelişimine koşut bir seyir izlemiştir.

Bu çalışmalardan biri de DeFleur tarafından gerçekleştirilmiştir. DeFleur “kültürel normlar” kuramını ortaya atarak şu değerlendirmeyi yapmıştır. “Medya yalnız bireyler üzerinde doğrudan etkili olmakla kalmayıp, toplumun kültürü, bilgi birikimi, normlarını ve değerlerini de etkiler.”(McQuail; 1993:89) 1960’lı yıllarda yapılan bu çalışma, kitle iletişim araçlarının toplumsal yaşamın temel kaynakları, öğeleri sayılabilecek öğeler üzerinde etkinliğine dikkat çekmektedir. Toplumun kültür, bilgi birikimi, normları ve değerleri üzerinde etkinliği ileri sürülen kitle iletişim araçlarının, 21. yüzyıl başında sorgulanmasının çok daha geniş, çok daha derin yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kitle iletişim araçlarının etkileri üzerinde odaklanan çalışmalar özellikle 1970 sonrası daha canlı bir yapıya kavuşmuş ve bu çalışmalar bakış açısına göre sınıflandırılmalarla karşı karşıya kalmıştır. Bu sınıflandırmada da genel olarak “tutucu yaklaşımlar” ve “değişimci” yaklaşımlar olmak üzere iki ana grupta toplanmışlardır. Her iki yaklaşımın kaynakları açısından irdelendiğinde önemli ideolojik farklılıkları, aykırılıkları gözlemlemek olasıdır. Kuşkusuz bu yapıları, yaklaşımları daha derinlemesine irdelemek bu çalışma kapsamını ve amacını zorlayacaktır. Her iki akım için bir genelleme yapmak gerekirse, içinde bulunulan disiplin ve ideolojik konumlama, kitle iletişim araçlarının etkisi üzerinde farklı yorumların oluşmasına katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla çıkış noktaları farklı olmakla birlikte, değerlendirme ölçütleri ve araçları da farklılıklar ve kendi içlerinde de ayrışmalar yaşayan bu iki anadamar, iletişim çalışmalarında akademik araştırmalarda etkilerini doğrudan ya da dolaylı biçimde günümüze kadar sürdürmektedir.

3-Kitle İletişim Araçları ve Kültür

Sosyal bilimlerde birçok kavramın tanımında yaşanan tanımlama kargaşası, "kültür" kavramında da kendini göstermektedir. Kavramın gerek tarihsel, gerek coğrafi, gerek kullanıldığı toplumsal yapılara göre değişik anlamlarda kullanıldığı görülmüştür. Latince "cultura" kavramından gelen kültür, önceleri "bir şeyi ekip yetiştirme veya bakma süreci" anlamında kullanılmıştır (Alemdar-Erdoğan; 1994:167). Kültür kavramı, 19. yüzyılın sonlarında antropolojinin kendini göstermesiyle derinlik ve anlam kazanmaya başlamıştır. Bu noktada kültür "... belli bir toplumun üyelerinin sahip olduğu inançlar, adetler, gelenekler, yasalar, bilgi biçimlerinin birbirine bağlı topluluğu" biçiminde tanımlanmaya başladı (Alemdar-Erdoğan; 1994:168). Kültür kavramının tarihsel süreç içerisinde yaşadığı evrim, farklı bakış açılarına göre yorumlanıp değerlendirilme zenginliğini bugünlere kadar taşımıştır. Tüm bu tartışmaların açılımı, toplumsal yaşamın eylemliliği ya da eylemsizliğinde yatan tüm maddi ve manevi değerler bütününe karşılık gelmektedir. Hiç kuşkusuz bu tanımlamanın üzerinden kimi ideolojik sapmalara, yönelimlere girmek de mümkündür. Değişimlerin, yaklaşım farklılıklarının uzağında anılan genel çerçeveye sadık kalmak ve bu düzlemde kavramı algılamak en doğru yaklaşım niteliği taşımaktadır. Bu tanımlama ışığında kültürün çok geniş açılımlı, kapsamlı bir anlam içerdiğini vurgulamak gerekir. Toplumsal yaşamın önemli dinamiklerinden biri konumundaki kültür, bu ağırlığını ve genişliğini bir ortak alanda paylaşımına olanak tanıyan araçlarla yakın ilişki içerisinde. Bu araçlar en basit, yalın anlatımıyla dilden, beden dilinden başlayarak, iletişimin daha da karmaşıklaştığı kitle

iletişimine kadar uzayan bir paneldir. Bu panelin etki gücü ve alanı düşünülürken en önemli öğelerinden birisinin “kitle iletişim” olduğu yalın bir gerçekliktir. Dolayısıyla 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra kültür çalışmalarının, araştırmalarının önemli odak noktalarından, konularından biri “kitle iletişim” kavramı olarak kendini göstermeye başlamıştır. Kuşkusuz sözkonusu araçların toplum içerisinde kullanım genişliğine, yaygınlığına koşut bu tartışmalar daha derinlik kazanmış ve temel ideolojik açılımlar, teknolojik değişimlerin yarattığı sarsıntılarla yeniden yorumlama, değerlendirme zorunluluğunu yaşamaya başlamıştır. Kültür ve kitle iletişim araçları arasındaki bağ, bu alanlarda yoğunlaşan araştırmacılar için özellikle “hedef kitle” odaklı çalışmalar, dikkat çekmeye başlamıştır. Bir başka deyişle “izleyici-dinleyici araştırmaları” özellikle II. Dünya Savaşı ardından, önemli ilgi alanlarından biri olmuştur. Kitle iletişimin üretim sürecinin ve kaynak çeşitliliğinin üretime yansıyan farklılığı daha önce vurgulandığı gibi bu alana dönük çalışmalara da renk ve zenginlik katmıştır.

Küreselleşme olgusunun içinde bulunduğumuz yüzyılda giderek yoğunlaşan tartışmalarına karşın kimi kavramların yerel özelliklerini koruduğunu vurgulamak gerekir. Daha doğrusu küreselleşme kavramının derinliklerinde yatan “anonimlik”, giderek damgasını her alana vururken, bu anonimliğin çekinik kaldığı birçok durumun varlığından da söz etmek gerekir. Çok uluslu şirketler ve bu şirketlerin etkinlik alanlarının genişliği düşünülürse, zaman zaman kimlik yitiminin, bozulmasının yaşanması da doğal karşılanmalıdır. Ancak vurgulamak gerekir ki, kimi alanlarda yerel öğeler, karakterler, çok daha belirgin ve katı biçimde kendi

renklerini, özelliklerini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla içinde bulunulan toplumun siyasal, ekonomik ve toplumsal koşulları, kültür-kitle iletişim araçları alanında yapılacak değerlendirmelerin bakış açılarının önemli destek noktalarını yaratmıştır. Daha önce vurgulandığı gibi bu süreç temel yaklaşım farklılıklarını ortaya çıkarmıştır.

Kuramsal çerçeveye tarihsel gelişimi içerisinde birçok nesnel gelişmenin etkisiyle değişimler yaşamıştır. Bu alanda yapılmış birçok çalışma, birçok araştırma çıkış noktaları, araçları ve yöntemleri açısından farklılıklar taşımaktadır. Bu farklılıklar, değişiklikler bugünün renkli kitle iletişim dünyasında da geçerliliğini ve sıcaklığını, aynı içerik ve biçimde olmasa da sürdürmektedir. Bu yaklaşımların temel aldığı argümanlara göre kimi değerlendirmelerde bulunmak mümkündür. Bu çalışma kapsamında sözkonusu çalışmalara doğrudan gönderme yapılmadan, konunun güncelliğine dönük değerlendirmelerde bulunmak çok daha yerinde bir yaklaşım olacaktır.

a) Sayısal veriler önemlidir.

Toplumsal dokuyu analiz etmek ve bu toplumsal dokuya ilişkin kimi varsayımlarda bulunmak için sayısal veriler ve dökümler önemli yer tutmaktadır. Bu sayısal verileri, dökümleri dikkate almadan, öngörülerde bulunmak, kimi varsayımlarda bulunmak doğru bir yaklaşım değildir. Toplumsal yapının demografik özelliklerinden tutun da kültürel değer ve tutumlarına ilişkin sayısal veriler dikkatle değerlendirilmelidir. Bu belirlemeyle yapılacak her sosyal içerik çalışma belirli ölçülerde rakamlara gönderme yaparak referans almak durumundadır. Örnek vermek gerekirse eğitim

durumuna ilişkin sayısal dökümler olmadan yapılacak izleyici çalışmalarının geçerliliği tartışmalıdır.

b) Çevresel faktörler dikkatlice değerlendirilmelidir.

Araştırma konusunun içinde bulunduğu çevre tüm katmanlarıyla değerlendirilmelidir. Ülkenin, toplumun siyasal değişimleri, dönüşümleri, ekonomik yapısı, dinsel dokusu gibi unsurlar çevresel faktör olarak dikkatlice yorumlanmalıdır. Çevresel faktörleri aynı zamanda iç ve dış çevresel faktörler olarak da değerlendirmek gerekir. Bu anlamda ulusal ve uluslararası durum saptamalarının ve bu saptamalara ilişkin bilgilerin gerçekleştirilecek çalışmanın değerlendirmelerine etkisini belirgin kılmak gerekir. 1929 ekonomik buhranının yaşandığı bir dönemde, ulusal yapının yaşadığı sıkıntılar için anlamlılık taşımadığını söylemek güçtür. Örnekleme gerekirse, ekonomik buhran, tekstilde gelişme ve tekstil üretiminin modaya yansması demek; belleklerde belli ölçülerde anlamlılık ifade edecektir. Daha da belirgin bir yorumlamayla “dış tehditler” söylemiyle yaşamış bir ülkede “milliyetçilik” vurgusunun artması çok da anlamsız bir gelişme değildir.

c) Olayın aktörleri iyi tanımlanmalıdır.

Kültür ve kitle iletişim araçları denilince olayın aktörleri sorgulanmadan kendini göstermektedir. Bu süreç içerisinde devleti, siyasal erki, siyasal aktörleri, ekonomik merkezleri, güçleri ve elbette ki baş aktörler; medya kuruluşlarını iyi tanımlamak gerekir. Kitle iletişim araçlarının yapısal analizinden yoksun bir araştırma, güdük kalmış demektir. Kitle iletişim araçlarının

paylaşımı, çalışanlarının profili gibi temel veriler edinilmeden bir yoruma kalkışmak, hata payının büyüklüğünü peşinen kabul etmek anlamını taşır. Örneğin İran'daki devlet yapısını ve siyasal güçleri tanımlamadan ekrana yansıyan bir "recm" olayını sağlıklı değerlendirmek güçleşir.

4-Türkiye Gerçeği

a) Sayısal açıdan Türkiye Gerçeği

Türkiye'nin en önemli sayısal kaynaklarından biri hiç kuşkusuz Devlet İstatistik Enstitüsü'dür. Gerek ekonomik göstergeler, gerek kültürel göstergeler açısından DİE temel kaynak noktası niteliğindedir. Ancak bu anlamda DİE'nin çalışmalarının kimi eksiklikler taşıdığını belirtmek gerekir. Örneğin çokça tartışılan "rating" ölçümlerinde baz alınan kitlenin genişliği konusunda bu ölçümü gerçekleştiren kuruluşla, DİE arasında bir uyumluluk ve uzlaşma yıllar öncesi basına yansıdığı kadarıyla pek olumlu gözüküyor. Sözkonusu değerlendirme bir çatışma var, anlamında algılanmamalıdır. DİE'nin "rating" çalışmalarına ilişkin kaygılarının yansımaları düşünülmelidir. Öte yandan nüfus sayımı verileri ne yazık ki güncelleme sıkıntısı yaşamaktadır. Araştırma kuruluşlarının, birimlerinin, akademik çevrelerin ne yazık ki güncellemeden yoksun bilgilerle hareket ettiğini söylemek olasıdır. Daha yalın bir deyişle Türkiye envanterinin hiçbir alanda net ve kesin biçimde adlandırılması mümkün değildir. İşsiz sayısı açıklanırken resmi-resmi olmayan sonuçlarıyla verilir. Ölüm-doğum oranları ya da evlilik-çocuk sayısı açıklanırken resmi-resmi olmayan diye ikiye ayrılır. Böylesi bir ayırımın yaşanması bile kimi sonuçlara

varmak için yeterlidir. Türkiye'deki basılı ya da elektromanyetik yayın sayısı konusunda kesin birşeyler söylemek oldukça güçtür.

b) Çevresel faktörler açısından Türkiye

Türkiye'nin siyasal istikrarı, toplumsal yapının siyasal değişimlerine ilişkin yorumlar da güçlkle gerçekleştirilmektedir. Cumhuriyet tarihi boyunca kurulan siyasal parti sayısı bile bu anlamda iç çevre faktörü olarak siyasal yapıyı çözümlenmesi zor noktalar arasına koymaktadır. Öte yandan yaşanan ekonomik sıkıntılar, sarsıntılar ayrı bir değerlendirme konusudur. Dış çevre faktörleri açısından da Türkiye'nin önemli bir cendere içerisinde bulunduğunu belirtmek gerekir. Türkiye, bir yanıla Avrupa, bir yanıla Ortadoğu, bir yanıla Asya olarak anımsanmaktadır. Her coğrafi yapıya göre Türkiye'nin anlamlılığı iç ve dış güçlere göre değişim göstermektedir. Örneğin Ortadoğu denildiğinde coğrafi konumu açısından taşıdığı önemin yanına hemen dinsel kimliği girmektedir. Asya'ya dönük yüzünde ulusal kimliği daha belirgin anlam kazanmaktadır. Düne kadar jeopolitik konumu "komünizme karşı" birinci sıçrama ayaklarından biri kimliğini taşımaktaydı. Tarihten örnek bir başka örnek vermek gerekirse, II. Dünya Savaşı'nın yarattığı yokluklar ve bir siyasal çöküşün ardından kurtuluş olarak parlayan bir diğer siyasal yıldızın doğuşu belleklerde henüz çok tazedir.

c) Türkiye'nin aktörleri

Türkiye aktörleri açısından da renkli bir ülke kimliğini taşımaktadır. Siyasal erki açısından güç arayışının çok yaşandığı bir ülke de siyasal iktidarlar çok anlamlı dönemlerde ciddi güç

olabilmişlerdir. Bunun dışındaki süreçlerin önemli bir bölümü Türkiye için siyasi anlamda silik aktörler ortaya çıkarmıştır. Türkiye'nin medya aktörleri için söylenecekler ise çok daha derin değerlendirmeleri gerekli kılmaktadır. Gerek sermaye yapısı, gerek idari yapısı, gerek üretim biçimiyle Türk medyası tipik bir kimlik sergilemektedir. 1983 sonrası yaşanan hızlı gelişimler, Türk medyası için inanılmaz bir yoğunlaşma sürecini başlatmıştır. Bu yoğunlaşma beraberinde birçok tartışma konusunu getirmiştir. Bunların başında özellikle "basın özgürlüğü" anlamında tek seslilik tartışmalarını gündeme getirmiştir. Özellikle medyanın sermaye yüzünün diğer piyasa alanlarında da kendini göstermesi, bu süreci daha da tartışmalı kılmıştır. Ciddi gruplaşmaların "basın savaşları" denebilecek düzeyde tartışmalar yarattığı da bilinmektedir. Öte yandan biçim ve içerik açısından da Türk medyasının önemli bir kimlik bunalımı yaşadığı gözlemlenmektedir. Üretim sürecinin taşıdığı özelliklerin henüz medya özelinde algılandığını söylemek güçtür. Medyanın kamusal sorumlulukları, yükümlülükleri bu anlamda önemli ölçüde yaralar almıştır, almaktadır. Haber üretiminin nesnel dayanağını giderek yitirdiği söylenebilir. Ticari kaygıların yoğunlukla yaşandığı Türk medyası için ne iç dirençten ne de hukuksal bir dirençten söz etmek olasıdır.

5-Uluslararası Kültürel Etkileşim ve Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçlarının etkinliği ve yaygınlığı son teknolojik gelişmelerle inanılmaz boyutlara varmıştır. Bu gelişmişlik bu alanın üretimini, ürününü daha da önemli kılmıştır. Ürünün saydamlaşmış amacının, daha doğrusu görünen amacının, gizli amacıyla örtüşmesi özellikle son yarım yüzyılda önemli tartışma konuları

arasında yer almaktadır. Özellikle bu üretimin tüketim odaklı gerçekleştirildiği ve bireysel bazda insani değerlerin dejenere edilerek tüm toplumsal etik kuralların, normların yıkımını hedef aldığı savı güç kazanmaktadır. Özellikle “kültürel emperyalizm” biçiminde somutluk kazanan bu savlar, uluslararası haber merkezleri tarafından sermayenin beklentilerine dönük üretimin ağırlık kazandığını ileri sürmektedir. Öte yandan şiddet, pornografi gibi önemli rahatsızlıkların önemli toplumsal çöküntülere yol açtığı vurgulanmaktadır. Sinemadan, çağın yeni büyüdü dünyası internete kadar her alanda önemli saldırıların gerçekleştiği boyutu yadırgansa da kimi gerçeklikleri de beraberinde taşımaktadır. Tüketim kültürünün evrensel bir kimlik kazandığı da söylenebilir. Öte yandan toplumsal yaşamın çok önemli dinamiklerini kendi özgünlüğünü yitirerek bir benzeşim sorunu yaşadığı gerçeği güç kazanmaktadır. Kuşkusuz anılan sonuçlar bir amaç doğrultusunda aracın değil, öznelere yarattığı sorunlardır. Bu anlamda sorunun kitle iletişim araçlarında kimlik kazanması bir yanılısamadan başka bir şey değildir. Dolayısıyla sorumlunun çok daha dikkatle irdelenmesi ve ifşa edilmesi gerekir. Suçlu silah değil, o silahı kullanandır. Burada silahın üretiminin kötü bir amacı bulunduğu iddiası pek gerçeklerle örtüşmemektedir. Bu gücün silah kimliğini kazanması amaçların içerik değişmesiyle gerçekleştiği kabul edilmelidir. Oysa bu gücün evrensel değerleri rehber edinerek, çok önemli kamusal sorumlulukları yerine getirmesi olasıdır. Bunun zaman içerisinde geçerlilik kazanacağı umudu giderek güç kazanmaktadır. Özellikle yerel medyanın giderek güç kazanması ve yerel medya üzerindeki denetimin giderek güçleşmesi, kültürel

değerlerin sınır tanımadan ve kendi kimliğine saygı duyularak dolaşımının kapısını aralaması pek uzak bir gelişme değildir.

Sonuç

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, küreselleşme olgusunun olumlu ve olumsuz boyutları yaşamın her yanında kendini göstermektedir. Sermaye birlikteliğinin büyük ölçüde kültürel boyutlara da yansıdığını söylemek mümkündür. Tüm baskın karakterlere karşın yerel kimliğin belli ölçülerde korunduğu düşünülebilir. Ancak bu korumanın, direncin de olumlu anlamda kullanıldığı sonucuna varmak güçtür. Uluslararası haber dolaşımının çok ciddi sınırlılıklar taşıdığı bilinmektedir. Bu sınırlılıkların ulusal-yerel boyutta da kendini gösterdiği bilinmektedir. Öte yandan haber dışındaki üretim biçimlerinin de genel tanımıyla bir hegemonya kurduğu bilinmektedir. Bu anlamda yerel kimliğin yerini, olumsuz anlamda küresel kimliğin aldığı vurgulanabilir. Ancak dünya üzerindeki gelişimin giderek insan odaklı bir eğilim sergilediği bilinmektedir. Dolayısıyla insanı gözetmeyen, dikkate almayan açılımların yeryüzünde giderek meşruiyetini kaybettiği görülmektedir. Nitekim son günlerde ABD'nin Irak'a dönük girişimleri bu meşruiyet arayışının bir gereğidir. Elbette ABD süper güç konumundadır. Bu gücüne dayanarak, Irak operasyonunun çok daha önce başlatabilirdi. Ancak bu noktada önemli dayanaklar arayarak uluslararası topluma kabul ettirme yolunu seçti ve hareketin desteğini daha da güçlü kılma adına arayışlar içerisine girdi. Bu gerek ABD içindeki, gerek dış dünyadaki savaş karşıtlarının etkin yansımalarından biridir. Bu noktada kültürel üretim unsurları da bütünüyle

küreselleşmenin evrensel ve insani boyutunu kazanmak durumundadır. Bu kaçınılmaz bir zorunluluktur. Dünya üzerinde yerel renklere, çeşitliliğe, zenginliğe dönük duyarlılık giderek artmaktadır. Bu anlamda tüketim odaklı, tek yanlı, tek yönlü “enformasyon saldırısı” giderek hareket alanını kaybetmeye başlayacaktır. Ne yazık ki içinde bulunulan koşullarda bu hareket alanını çok dar olmadığı bilinmektedir. Yakın gelecekte bu alanın daha da sınırlanacağı uluslararası olumlu gelişmelere bakarak dillendirmek olasıdır.

Kaynakça

- ALEMDAR, Korkmaz; ERDOĞAN, İrfan; “Popüler Kültür ve İletişim”, Ümit Yayıncılık, Ankara-1994,
- McQUAIL, Denis; Windahl Sven; “İletişim Modelleri”, Çev. Mehmet Küçük Kurt, İmaj Yayınları, Ankara-1993,